

Gemeente Middelburg - Eindverslag inspraakprocedure herinrichting van het gedeelte van de Koninginnelaan vanaf de Breeweg tot aan de stadscamping

Zaaknummer 277016

Aanleiding

Het gedeelte van de Koninginnelaan tussen de Breeweg en de stadscamping is aangelegd in de jaren '70 en na ruim vijftig jaar is het openbaar gebied toe aan een opknabbeurt. Dit biedt ons de mogelijkheid om de leefomgeving ook klimaatbestendiger in te richten.

Klimaat

Afgelopen zomers hebben we ondervonden dat het klimaat aan het veranderen is: (extreem) warm weer, weinig of juist extreem veel neerslag. De verwachting is dat we dit soort situaties steeds vaker gaan meemaken. Daar moeten we ons tijdig op inrichten. Door verharding (stenen en tegels) te vervangen door groen maken we de inrichting geschikter voor wateropvang, en we brengen een regenwaterriool aan. Daarnaast levert vergroenen een belangrijke bijdrage aan het verminderen van de opwarming van de directe omgeving (minder hittestress) en meer biodiversiteit. Dus een fijner leefklimaat.

Duurzaamheid

We willen zo duurzaam mogelijk omgaan met grondstoffen en materialen. De bestaande verharding zal daarom voor een deel worden hergebruikt en voor een deel worden vervangen door nieuwe materialen. Verharding die niet opnieuw kan worden gebruikt, zal worden afgevoerd en ergens anders als nieuwe grondstof worden toegepast.

Participatie

Aan het begin van dit project hebben we een informatiebrief gestuurd aan de bewoners van het gedeelte van de Koninginnelaan tussen de Breeweg en de stadscamping en van het gedeelte van de Breeweg tussen de Koninginnelaan en de eerste aansluiting met 't Zanddorp. Daarin hebben we gevraagd om vragen, wensen, aandachtspunten met ons te delen door de vragenlijst ingevuld terug te sturen.

Op basis van de reacties van de omwonenden is voor het gedeelte van de Koninginnelaan tussen de Breeweg en de stadscamping een schetsontwerp gemaakt.

Op 3 maart 2023 hebben we een opnieuw een brief gestuurd aan de bewoners, met het schetsontwerp en de uitnodiging voor een informatiebijeenkomst op 13 maart 2023. Tijdens die bijeenkomst is het schetsontwerp gepresenteerd en toegelicht, en hebben we opnieuw gevraagd om terugkoppeling. Aan de hand hiervan is het voorlopig ontwerp gemaakt dat in de inspraak is gebracht.

Voorlopig ontwerp

Voor de herinrichting is een voorlopig ontwerp opgesteld. De belangrijkste verschillen tussen de bestaande en de nieuwe situatie zijn hieronder beschreven.

Weginrichting

Voor de rijbaan zullen (gebruikte) gebakken straatklinkers worden gebruikt. De rijbaan wordt versmald van 7,30 naar 5,80 meter. Deze rijbaanbreedte is de aanbevolen breedte voor een rijbaan met gemengd verkeer in een 30km-gebied waarbij op de rijbaan mag worden geparkeerd.

Het trottoir aan de westzijde van de Koninginnelaan vanaf de Breeweg tot de verkeersdrempel ter hoogte van huisnummer 56, wordt verwijderd. Hiervoor in de plaats wordt een groenstrook met beplanting aangelegd.

Het trottoir aan de oostzijde van de Koninginnelaan tussen de brandgang naast huisnummer 56 en het einde van de rijbaan bij de ingang van de stadscamping, wordt verwijderd. Op het gedeelte tussen de brandgang en 't Zanddorp wordt het trottoir vervangen door een groenstrook met een slingerend halfverhard pad. Op het gedeelte tussen 't Zanddorp en de stadscamping wordt het trottoir vervangen door een parkeerstrook met doorgroeiblokken, met daarnaast een halfverhard voetpad. In de bochten bij de aansluitingen met de Breeweg en 't Zanddorp blijven de trottoirs gehandhaafd.

De verkeersdrempel voor huisnummer 56 wordt ongeveer 20 meter verplaatst in de richting van de stadscamping. Dit is nodig om het regenwater van de straat op een natuurlijke wijze af te laten stromen naar de berm en de sloot naast huisnummer 45.

Ongeveer 25 meter ten zuiden van de aansluiting met 't Zanddorp wordt een slinger in de rijbaan (asverspringing) gemaakt om de snelheid van het verkeer te remmen.

Parkeren

Op het gedeelte van de Koninginnelaan tussen de Breeweg en de brandgang naast huisnummer 50 worden over het algemeen niet meer dan 3 auto's geparkeerd. Daarvoor is voldoende ruimte aan de oostzijde van de rijbaan.

Op het gedeelte van de Koninginnelaan tussen 't Zanddorp en de ingang van de stadscamping parkeren bezoekers van de stadscamping hun auto of camper aan de oostzijde van de rijbaan om zich te melden voordat ze het terrein op mogen rijden. Bij de ingang van de stadscamping sluit een fiets/bromfietspad aan dat in het verlengde van de rijbaan ligt. Versmalling van de rijbaan in combinatie met geparkeerde voertuigen op de rijbaan kan op dit weggedeelte leiden tot conflicten tussen in- en uitrijdend campingverkeer en (brom)fietsers van en naar het fiets/bromfietspad. Daarom leggen we aan de oostzijde van de rijbaan tussen 't Zanddorp en de ingang van de stadscamping een langspaarkeerstrook met doorgroei-blokken aan over een lengte van ongeveer 40 meter.

Riolering

De bestaande vuilwaterriolering wordt gehandhaafd omdat er in 2021 onderhoud aan het riool (relining) is uitgevoerd. Uit de reacties op onze enquête is geconstateerd dat er in de wijk (omgeving Breeweg, Adelaarstraat, Nachtegaalstraat en Leeuwerikstraat) sprake is van wateroverlast. Om wateroverlast te verminderen leggen we vanaf de Breeweg tot voorbij huisnummer 45 naast het bestaande vuilwaterriool een nieuw regenwaterriool aan, met een vrije uitloopmogelijkheid in de sloot naast de rijbaan.

Het regenwater wordt dan waar mogelijk oppervlakkig (via de straat) afgevoerd en, als dit niet mogelijk is, via het nieuwe regenwaterriool naar de sloot.

Groen

De nieuwe inrichting is een stuk groener dan voorheen. In het gebied worden halfverharde paadjes aangelegd. Door het groene karakter wordt het gebied hopelijk een aantrekkelijk verblijfsgebied voor de bewoners van de Koninginnelaan.

Om hittestress te voorkomen en omdat groen goed voor het klimaat en de gezondheid is, komt er meer groen in de wijk en minder verharding. Ongeveer 475 m² bestrating zal worden omgevormd naar groen. Bestaand groen zal voor een deel worden vervangen. Hiervoor in de plaats komt aantrekkelijk en biodivers groen. Als bomen gezond zijn en hun plek in de nieuwe inrichting kunnen behouden, zullen deze worden behouden.

Openbare verlichting

De lichtmasten zijn nog in goede staat en blijven staan op de huidige locatie. De armaturen en lampen zijn onlangs (in 2023) vervangen door led-verlichting.

Inspraak

Volgens artikel 7, derde lid, onder d, van de Participatie- en inspraakverordening Middelburg wordt inspraak verleend over de inrichting of herinrichting van wegen, straten of pleinen. Voor de herinrichting van het gedeelte van de Koninginnelaan vanaf de Breeweg tot aan de stadscamping is daarom het voorlopig ontwerp in de inspraak gebracht. De inspraakmogelijkheid is bekendgemaakt in Gemeenteblad 2023, 189774 van 3 mei 2023.

Inspraaktermijn

Inspraak was mogelijk gedurende 6 weken: van 3 mei tot en met 7 juni 2023.

Inzage

Tijdens de inspraaktermijn konden inwoners en belanghebbenden mondeling of schriftelijk hun zienswijze over het voorlopig ontwerp indienen. Het voorlopig ontwerp heeft elke werkdag tijdens kantooruren ter inzage gelegen bij de vakbalie in het stadskantoor. Het voorlopig ontwerp was ook te raadplegen op de gemeentelijke webpagina www.middelburg.nl/koninginnelaan en in het Gemeenteblad op de website Overheid.nl.

Zienswijzen

Tijdens de inspraakperiode is één zienswijze ontvangen. Hieronder volgt een overzicht van de zienswijze en onze reactie daarop.

Zienswijze

- A **Met betrekking tot de procedure:** Om te beginnen willen wij aangeven dat wij veel moeite hebben met de wijze waarop er met onze opmerkingen en vragen, bij het opstellen van het onderhavige ontwerp, is omgegaan. Vorig jaar reeds, en dit jaar tijdens een informatieavond, is onze mening gevraagd, uitdrukkelijk omdat men hiermee rekening wilde houden. Wij moeten echter helaas constateren dat onze visie die we bij die verschillende gelegenheden naar voren hebben gebracht volledig genegeerd is.

Reactie van het college van burgemeester en wethouders

Participatie

Participatie kent verschillende treden. Voor dit traject zijn de treden informeren en raadplegen toegepast: we hebben inwoners gevraagd om wensen en zorgen kenbaar te maken voor de herinrichting van deze weg.

Bij participatie schuurt het met enige regelmaat. Inwoners verwachten meer ruimte dan er in werkelijkheid is. Dat is een belangrijk aandachtspunt bij de inrichting van participatietra-

In het voorjaar van 2022 is aan ons als bewoners gevraagd om a.h.v. een vragenlijst onze visie kenbaar te maken. Dat hebben wij als bewoners in gezamenlijkheid gedaan waarbij wij een reeks van knelpunten, aandachtspunten, opmerkingen en suggesties naar voren hebben gebracht. De eindconclusie van onze reactie destijds was: In principe zou wat ons betreft de huidige situatie kunnen blijven zoals die is. Gezien de hierboven genoemde verkeersdrukte pleiten wij ervoor de weg in ieder geval niet te versmallen. We zien namelijk duidelijk dat een versmalling zoals die is op de Koninginnelaan aan de andere kant van de Breeweg regelmatig vervelende en soms ook gevaarlijke situaties oplevert, met auto's die elkaar nauwelijks kunnen passeren, en fietsers die er dan nog tussendoor manoeuvreren. Zeker als het om vrachtwagens, campers en auto's met caravan gaat. Niet voor niets heeft men vanuit de camping een bord op de hoek voor de Breeweg geplaatst om de kampeers erop te wijzen dat ze daar rechtsaf de Breeweg op moeten rijden i.p.v. rechtdoor de Koninginnelaan te blijven volgen. In maart 2023 kregen we vervolgens een uitnodiging voor een informatieavond over het concept voorlopig ontwerp. Op de tekening die bij de uitnodiging was gevoegd, was ondanks onze bezwaren, toch een wegversmalling van 7.30m naar 5.80m ingetekend. En ook met onze overige punten van aandacht is geen rekening gehouden. Uiteraard hebben we ook op die avond onze bezwaren kenbaar gemaakt en toegelicht. En nu we op 26 april het "Voorlopig ontwerp herinrichting gedeelte Koninginnelaan tussen Breeweg en stadscamping" krijgen, blijkt alweer dat onze visie is genegeerd. De in de tekst m.b.t. het voorlopig ontwerp (zaaknr. 277016) genoemde Participatie is op deze manier eerder een wassen neus, of om in termen van deze tijd te spreken "fake-participatie". In deze tijd van afnemend vertrouwen in de overheid is dit niet bepaald een manier om als burgers meer vertrouwen in de overheid te krijgen: je mening wordt tot tweemaal toe gevraagd, maar vervolgens genegeerd!

B Inhoudelijk: Het versmallen van de weg van 7.30m naar 5.80m creëert een flessenhals en gaat onherroepelijk veel hinder en gevaarlijke situaties opleveren. Zeker omdat er toch ook regelmatig auto's geparkeerd (moeten) staan, en niet alleen in het eerste gedeelte tussen de Breeweg en de brandgang naast huisnummer 50. Dat dit problemen kan geven wordt overigens wel erkend als het gaat om het weggedeelte ter hoogte van de ingang van de camping (daar wordt naast de weg een 40 meter lange parkeerstrook aangelegd), terwijl precies hetzelfde in- en uitrijdend campingverkeer en (brom) fietsers ook tussen de Breeweg en de verkeersdrempel rijdt

In de eerste plaats heeft dit te maken met de verkeersdrukte:

1. In dit stukje van de Koninginnelaan van de Breeweg tot aan de camping is er veel verkeer van (soms behoorlijk grote) campers en auto's met caravan. Het is nu eenmaal de toegangsroute naar de camping. Aangezien de camping het hele jaar door open is, is dit verkeer er ook het hele jaar door. We denken dat deze drukte door de makers van het ontwerp wordt onderschat. De camping staat regelmatig vol, het hele jaar door, en zeker niet alleen in de zomerperiode. En dat betekent uiteraard dat de talloze campers en caravans, dagelijks meer dan 10 tot vaak meer dan 50 per dag, allemaal door onze straat komen en gaan. Omdat het een camping betreft met voornamelijk campers is het ook meer dan bij een 'gewone' camping druk met aan- en afrijden. Hierbij dient men zich te realiseren dat het het uitdrukkelijke beleid van de gemeente was om elders in Middelburg de camperplaatsen op te heffen ten gunste van deze camping. Dan zouden o.i. de voorwaarden daarvoor ook gehandhaafd dienen te worden. Wij hebben als zodanig geen probleem met de (locatie van de) camping, maar als de voorwaarden (lees: de breedte van de weg) veranderen, kan de gemeente beter besluiten de camping op te heffen.
2. Daarbovenop rijden er uiteraard regelmatig vrachtwagens om de ondergrondse afvalbakken ter hoogte van de camping te legen en om afvalcontainers van de camping te legen.

jecten. Participatie betekent namelijk niet dat we voor 100% tegemoet kunnen komen aan inbreng van inwoners. Het doel van de participatie is om het plan te verrijken en daar waar mogelijk rekening te houden met wensen. Dit betekent dat de beïnvloedingsruimte niet zo groot is als u wellicht verwachtte en wenst.

Klimaatverandering

In de informatiebrief van 21 maart 2022 staat vermeld dat we de straat klimaatbestendig gaan inrichten door bijvoorbeeld meer te vergroenen en minder verharding terug aan gaan brengen. En ook dat *daar waar mogelijk* uw wensen en opmerkingen in het nieuwe ontwerp van uw straat worden ingepast. Als gemeente hebben we namelijk ook een opdracht om maatregelen te nemen in verband met klimaatveranderingen. Meer groen is belangrijk om hittestress te verminderen en vergroot de capaciteit om water op te vangen bij hevige regenval.

De huidige situatie zo laten zoals die is, is geen optie voor de gemeente. Na ruim vijftig jaar moet de straat toekomstbestendig worden ingericht. Nu het regenwaterriool wordt aangelegd wordt de straat opgebroken en is dit het juiste moment daarvoor.

Verskil tussen wegvakken

Wat betreft de Koninginnelaan zijn er twee belangrijke verschillen tussen enerzijds het wegvak Bankertplein-Breeweg en anderzijds het wegvak Breeweg-stadscamping. Op het eerste wegvak wordt vaak aan beide zijden van de straat geparkeerd, terwijl dit op het tweede wegvak niet zo is. Ook is op het eerste wegvak het aantal woningen (en dus ook het aantal voertuigen) veel groter dan op het tweede wegvak.

Kaders

Aan het begin van het proces hebben we een aantal kaders geschetst, zoals waar het mogelijk is de inrichting van de buitenruimte te 'ontharden' en te vergroenen. Een ander kader waar we rekening mee moeten houden zijn de inrichtingsrichtlijnen voor wegen. We richten de weg in volgens de kaders van het landelijke programma Duurzaam Veilig Verkeer en de daaruit voortvloeiende richtlijnen voor inrichting van wegen van CROW (het nationale kenniscentrum voor verkeer en vervoer, infrastructuur en openbare ruimte). Volgens die richtlijnen is de Koninginnelaan in zijn huidige vorm te breed. Onderzoek heeft namelijk geleid tot normbreedtes voor wegtypes, waarbij onder meer naar verkeersveiligheid is gekeken. De normbreedte voor dit type wegen is 5,80 meter, zodat daarvoor gekozen is.

Parkeren

Er is een belangrijk verschil tussen het wegvak 't Zanddorpstadscamping en het wegvak Breeweg-'t Zanddorp. Wachten en bezoekers van de camping parkeren vaak tegenover en zo dicht mogelijk bij de ingang op het wegvak tussen 't Zanddorp en de stadscamping. De verwachting is dat op het wegvak Breeweg-'t Zanddorp minder geparkeerd wordt.

Inrichtingsrichtlijnen en verkeersmodel

Het gedeelte van de Koninginnelaan tussen de Breeweg en de stadscamping wordt ingericht volgens de richtlijnen van een erftoegangsweg. Volgens het Wegenstructuurplan Middelburg kan een erftoegangsweg maximaal 2500 motorvoertuigen per etmaal verwerken. Het Verkeersmodel Walcheren komt voor dit deel van de Koninginnelaan voor prognosejaar 2030 uit op 300 motorvoertuigen per etmaal en voor het hoogseizoen van prognosejaar 2023 op 400 motorvoertuigen per etmaal. Zelfs als er door deze kleine aantallen afrondingsverschillen zouden zijn dan nog komen ze in het geheel niet in de buurt van de maximale capaciteit. De weg kan op basis van deze aantallen ook in de nieuwe vormgeving het verkeer dus makkelijk verwerken en heeft een ruime marge over voor eventuele echte piekmomenten.

Wegbreedte en parkeren

De breedte van de weg van 5,80 meter voldoet aan de CROW-normen en is passend voor de verkeersfunctie van dit weggedeelte voor onder andere auto's, vrachtauto's, campers, fietsers en bromfietsers en voetgangers. Daaronder valt ook het parkeren op de rijbaan. De Koninginnelaan is openbaar gebied. Dat betekent dat iedereen daar mag parkeren, ook mensen uit de omgeving en toeristen.

Voetgangers

Wat het aantal voetgangers betreft is er naar onze mening geen sprake van een meer dan gemiddeld aantal, en boven-

- Tevens is dit de voornaamste toegangsweg voor het Zanddorp.
3. · Daarnaast is er veel fietsverkeer van scholieren van middelbare scholen (aan de ene kant Nehalennia aan de Breeweg en aan het andere kant de CSW aan de Elzenlaan) en i.v.m. de sportvelden en de sporthal van Voorborch.
  4. · Vervolgens zijn er waarschijnlijk meer dan gemiddeld veel voetgangers: i.v.m. de camping, maar zeker ook mensen vanuit de hele wijk (Breeweg, Koninginnelaan en belendende straten) die hun hond komen uitlaten in het groengebied aan het uiteinde van de Koninginnelaan.
  5. · Tevens ervaren we dat dit stukje Koninginnelaan meer en meer een soort van overloop dreigt te worden van bestelbussen e.d. van mensen die op de Breeweg en Koninginnelaan wonen en daar b.v. de bestelbus die ze voor hun werk nodig hebben, niet voor hun eigen deur willen / kunnen parkeren. Verder willen we nog uw aandacht erop vestigen dat er vaak mensen tussen de brandgang tot aan de camping hun camper/auto parkeren om daarna op de fiets dan wel lopend naar de stad te gaan.
  6. · Daarbij is onze ervaring dat in het eerste deel van de Koninginnelaan vanaf de Poelendaeleweg (frituur Lammers) er regelmatig vervelende / gevaarlijke verkeerssituaties voorkomen omdat de weg te smal is en er auto's geparkeerd staan. Doorgaand verkeer ondervindt hier vaak hinder van, temeer daar er ook, logischerwijze, jongelui die van de school komen, doorheen fietsen. Waar echter daar de Koninginnelaan is versmald, zijn er wel daarnaast parkeerstroken aangelegd, terwijl vanaf de Breeweg tot 't Zanddorp de auto's op de weg moeten parkeren, hetgeen uiteraard ten koste gaat van de te benutten breedte van de weg. Wij vrezen dan overigens ook dat men auto's half op het trottoir gaat zetten.
- C De voorgestelde versmalling van de weg geeft daarnaast problemen als we van onze oprit afrijden, zeker indien er geparkeerde (bestel) auto's staan, hetgeen echt vaak het geval is. Wij zijn van mening dat als er geparkeerde auto's staan er nog voldoende wegbreedte (3,80 meter) overblijft om uw oprit te verlaten. We hebben een rijcurve simulatie op de situatie losgelaten om te kijken of de draai gemaakt kan worden. De conclusie is dat de draai vanaf de oprit naar de openbare weg zonder problemen genomen kan worden.
- D Daarnaast hebben we vragen bij het verwijderen van het trottoir aan de westzijde van de Koninginnelaan tot de verkeersdrempel ter hoogte van huisnummer 56, en het daarvoor in de plaats aanleggen van een groenstrook. Wij hebben veel overlast van honden(uitwerpselen), en terwijl nu al vaak hondenbezitters vanaf de hoek hun hond laten loslopen, vrezen wij dat dit alleen maar meer wordt als door het aanleggen van die groenstrook het hondenuitlaatgebied al vanaf de Breeweg lijkt te beginnen. Mocht het toch tot een groenstrook komen, dan prefereren wij overigens beplanting in plaats van gras. Overigens zouden wij het toejuichen indien de gemeente op een aantal plaatsen hondenpoepzakjes zou ophangen
- E Tevens hebben we vragen bij het verwijderen van het trottoir tussen de brandgang naast huisnummer 56 en het einde van de rijbaan bij de ingang van de stadscamping, om dit te vervangen door een slingerend halfverhard pad. Dit omdat dit trottoir gebruikt wordt om bij de zgn. Buurtkamer te komen, een mooi, recent aangelegd, groengebied met speeltoestellen voor kinderen. U zult zich kunnen voorstellen dat juist veel mensen met kinderwagens, kinderen op fietsjes, maar ook mensen met een rollator of rolstoel hier gebruik van maken en voor hen is een dergelijk halfverhard pad niet altijd goed begaanbaar. Op de informatieavond werd dit ontkend, maar aangezien dezelfde soort verharding ligt tegenover de Delta, weten wij dat de werkelijkheid anders is, zeker als het recent geregend heeft
- F Kortom, wij vragen u om nu toch wel rekening te houden met de visie van ons als bewoners van dit stukje Koninginnelaan, en daarmee dit voorlopig ontwerp te heroverwegen. (Bijkomend voordeel is dat de kosten voor de gemeente waarschijnlijk een stuk lager kunnen uitvallen.....)
- De eigenaar van de hond is verplicht zakjes mee te nemen en uitwerpselen van de hond op te ruimen. Het gemeentelijk beleid is om geen hondenpoepzakjes op te hangen. Enerzijds vanwege de kosten voor beheer en onderhoud, en anderzijds vanwege mogelijk misbruik en vandalisme. Dat neemt niet weg dat we overlast van hondenpoep serieus nemen. Door voorlichting en handhaving willen we de overlast hiervan en ergernis van de inwoners verminderen. Handhaving gebeurt vaak op basis van klachten. Klachten over hondenpoep kunt u melden bij de gemeente.
- De keuze voor een halfverharding is gemaakt omdat dit materiaal vele voordelen heeft. Het is bestand tegen wortelopdruk van bomen, is waterdoorlatend en heeft een groene uitstraling. Door de halfverharding voldoende boven het maaiveld en met afschot aan te leggen wordt voorkomen dat er na een regenbui water op blijft staan. Onder de halfverharding wordt funderingsmateriaal aangebracht dat zorgt voor een stevige ondergrond zodat het pad ook voor mensen met kinderwagens, rollator of rolstoel goed begaanbaar is. Er zijn diverse soorten halfverharding op de markt. In de Koninginnelaan zal een halfverharding worden toegepast dat is aangevuld met een bindmiddel dat er voor zorgt dat het pad na aanbrengen een compact geheel vormt.
- Waar dat mogelijk is proberen wij rekening te houden met de visie van de bewoners, zoals bij de inrichting van het groen om overlast van hondenpoep te voorkomen. Verder hebben wij in onze reactie uw vragen zoveel mogelijk beantwoord. Bij de onderdelen van de zienswijze waarop wij van mening verschillen of waaraan wij niet tegemoet kunnen komen, hebben wij dit in onze reactie gemotiveerd aangegeven.

Conclusie

De zienswijzen hebben niet geleid tot aanpassingen in het ontwerp.

Aldus vastgesteld door burgemeester en wethouders in hun vergadering van 17 oktober 2023.

*de secretaris, de burgemeester,
mr. A. van den Brink mr. H.M. Bergmann*